

Список використаних джерел

1. Ramsey, F., 1928. A Mathematical Theory of Saving / F. Ramsey // Economic Journal, 38, December, 1928. – 543-559 p. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2224098>
2. Barro, R.J., Sala-i-Martin, X., 2004. Economic Growth / R.J. Barro, X. Sala-i-Martin. – 2nd Edition. – Cambridge, Massachusetts. – London, England: MIT Press, 2004. – 654 p.
3. Lundberg, E., 1937. Studies in the Theory of Economic Expansion / E. Lundberg. – London: King, 1937.
4. Harrod, R.F., 1948. Towards a Dynamic Economics: Some Recent Developments of Economic Theory and Their Application to Policy / R.F. Harrod. – London: Macmillan, 1948.
5. Domar, E.D., 1946. Capital Expansion, Rate of Growth and Employment / E.D. Domar // Econometrica, 1946, April, 14, pp. 137-147. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/1905364>
6. Solow, R.M., 1956. A Contribution to the Theory of Economic Growth / R.M. Solow // Quarterly Journal of Economic, 70, February, 1956. – pp. 65-94. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/1884513>
7. Swan, T.W., 1956. Economic Growth and Capital Accumulation / T.W. Swan // Economic Record, 32, November, 1956. – pp. 334-361. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-4932.1956.tb00434.x>
8. Romer, P.M., 1986. Increasing Returns and Long-Run Growth / P.M. Romer // Journal of Political Economy, 94, October, 1986. – pp.1002-1037. DOI: <http://dx.doi.org/10.1086/261420>
9. Lucas, R.E., 1988. On the Mechanics of Economic Development / R.E. Lucas // Journal of Monetary Economics, 22, July, 1988. – pp. 3-42. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
10. Cass, D., 1965. Optimum Growth in an Aggregative Model of Capital Accumulation / D. Cass // Review of Economic Studies, 32, July, 1965. – pp. 233-240. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2295827>
11. Koopmans, T.C., 1965. On the Concept of the Optimal Economic Growth / T.C. Koopmans // The Econometric Approach to Development Planning. – Amsterdam, North Holland, 1965.

12. Arrow, K.J., 1962. The Economic Implications of Learning by Doing / K.J. Arrow // Review of Economic Studies, 1962. V. 29. 1. Pp. 155-173. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2295952>
13. Sheshinski, E., 1967. Optimal Accumulation with Learning by Doing / E. Sheshinski // Karl Shell ed., Essays on the Theory of Optimal Economic Growth. – Cambridge, MA: MIT Press, 1967.
14. Frankel, M., 1962. The Production Function in Allocation and Growth. A Synthesis / M. Frankel // American Economic Review, 52, December, 1962. – pp. 995-1022. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1812179>
15. Griliches, Z., 1973. Research Expenditures and Growth Accounting / Z. Griliches // Science and Technology in Economic Growth. – New York, MacMillan, 1973.
16. Romer, P.M., 1987. Growth Based on Increasing Returns Due to Specialization / P.M. Romer // American Economic Review, 1987, May, V. 77. 2. Pp. 56-62.
17. Inada, Ken-Ichi, 1963. On a Two-Sector Model of Economic Growth: Comments and a Generalization / Ken-Ichi Inada // Review of Economic Studies, 30, June. – pp. 119-127. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/2295809>
18. Von Neumann, J., 1937. Über ein Ökonomisches Gleichungssystem und eine Verallgemeinerung des Brouwerschen / J. Von Neumann // Ergebnisse eines Mathematisches Kolloquiums, 8, 1937.
19. Knight, F.H., 1944. Diminishing Returns from Investment / F.H. Knight // Journal of Political Economy, 52, March, 1944. – pp. 26-41. DOI: <http://dx.doi.org/10.1086/256134>
20. Liashenko, O.I., 2015. Economic Growth under Condition of Knowledge Dissemination, Depending on the General Level of Capital-Labor. Economic and Mathematical Modelling of Socio-Economic Systems, 20, pp. 66-84.

Надійшла до редколегії 25.02.16

Е. Ляшенко, д-р екон. наук, проф.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ПРИ УСЛОВИИ ОБУЧЕНИЯ НА СОБСТВЕННОМ ОПЫТЕ И РАСПРОСТРАНЕНИИ ЗНАНИЙ

Рассматривается обобщенная параметрическая модель, являющаяся модификацией модели Ромера. Данная модель описывает зависимость выпуска продукции от индекса знаний, доступных данной фирме. В результате исследования получено семейство моделей между двумя крайними случаями – неоклассической моделью децентрализованного типа и нестационарной АК-моделью. В модели предполагается, что все открытия являются неожиданными побочными продуктами инвестиций и что эти открытия мгновенно становятся общим знанием.

Ключевые слова: экономический рост; распространение знаний; АК-модель; производственная функция; эндогенный рост.

O. Liashenko, Doctor of Sciences (Economics), Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MODELLING OF ECONOMIC GROWTH WITH LEARNING BY DOING AND KNOWLEDGE SPILLOVERS

A generalized parametric model as a modified Romer model is considered. This model describes the dependence of the output of the index of knowledge available to the firm. Result of this paper is a family of models between the two extremes – the neoclassical model of decentralized type and nonstationary AK-model. The model assumes that all discoveries are unexpected by-products of the investment and that these discoveries instantly become common knowledge.

Keywords: economic growth; knowledge spillovers; AK-model; production function; endogenous growth.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 4(181): 17-24

УДК 368.02, 368.07

Jel. G 20, 22, 28, 29

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/181-4/3>

М. Малік, д-р екон. наук, проф.,

В. Ерастов, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОГО РЕПОЗИТОРІЮ ЯК АЛЬТЕРНАТИВИ КЛАСИЧНОМУ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЮ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В даній статті розглядається законодавче регулювання страхових репозиторіїв. Вивчаються основні умови та вимоги до створення та функціонування нового інституту страхового ринку. Наведені основні вимоги до керівних осіб страхового репозиторію та до принципів ідентифікації клієнтів. Стаття розкриває механізм взаємодії страховиків та страхувальників на ринку бездокументарного обігу страхових полісів, за рахунок створення нового інституту, на який покладені основні функції з випуску та контролю за обігом електронного страхового захисту.

Ключові слова: Страхові послуги, страхова компанія, Інтернет-страхування; Інтернет-аквізиція; страховий репозиторій; бездокументарна форма полісу; електронний поліс; "великі дані".

Вступ. Глобалізаційні процеси в сучасній економіці тісно пов'язані з розвитком інформаційних технологій та так званої електронної економіки. В сучасних умовах ведення бізнесу без використання сучасних інформа-

ційних технологій є неможливим, оскільки значно знижуються конкурентні позиції будь-якого інституту, як приватного, так і державного. Насиченість традиційних

ринків передбачає пошуки нових підходів до клієнта та нових форм взаємодії із ним.

Сучасні тенденції розвитку залучення клієнтів вимагають максимізації комфорту. Клієнт має отримати те, що він забажає у тій формі, у тому місці та у той час, що є для нього найбільш зручними. Використання інтернет для аквізиції страхового захисту стає все більш доцільним та ефективним. Переведення документообігу в електронну форму дозволяє значно знизити витрати на ведення справи та пришвидшити взаємодію з клієнтами.

Впровадження нового інституту страхового ринку, що централізовано візьме на себе усі функції з випуску, обслуговування та контролю за обігом електронних полісів, може стати альтернативою класичному Інтернет-страхуванню. Розвиток системи бездокументарного обігу страхових полісів є нагальним для задоволення потреб страхувальників та розвитку страхового ринку в цілому. Актуальність даного питання швидким технологічним прогресом та високими фінансовими витратами на підтримання відповідного рівня технічної оснащеності.

Метою даної роботи є дослідження питань створення страхових репозиторіїв та пропозиції щодо законодавчого регулювання нової інституції страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку та функціонування Інтернет-страхування майже була об'єктом дослідження вітчизняних наукових праць, оскільки чинне законодавство України має значні неоднозначності та колізії у визначенні можливості провадження страхування у бездокументарній формі. Тенденції до внесення коректив у наявне чинне законодавство стають передумовою для функціонування систем інтернет аквізиції. Одним із основних важелів до реформування наявних систем аквізиційної діяльності є регуляторна ініціатива МТСБУ щодо переходу на бездокументарну форму надання страхового захисту в рамках ОСЦПВВНТЗ.

Обрана проблематика стала об'єктом досліджень та наукових публікацій лише в останні кілька років. Значний внесок у розробку даної проблеми внесли такі вітчизняні дослідники, як В. Базилевич [2], К. Базилевич [1], О. Залетов [3], Т. Моташко [12], С. Науменкова [26], Р. Пікус [8], Н. Приказюк [11], розглядаючи існуючі в реаліях українського ринку приклади функціонування систем Інтернет-аквізиції та досліджуючи зарубіжні приклади аналогічних систем з метою їх порівняння.

Основні ідеї вітчизняних дослідників полягають у визначенні основних понять та функціональних особливостей, так Інтернет-страхування це укладання страхового поліса безпосередньо через Інтернет-сайт страхової компанії або страхового посередника, який включає в себе вибір страхового продукту, розрахунок тарифу і страхової суми, підписання поліса, оплату, організацію огляду об'єкта страхування та доставки паперової версії поліса (якщо цього вимагають умови страхування), розгалуження Інтернет-страхування на онлайн та офлайн та розподіл його за видовою ознакою.

Переважає кількість опублікованих праць з даної тематики належить зарубіжним фахівцям: Г. Каприо [27], С. Кол [30], А. Деміргус-Кант [31], І. Кірцнер [28], А. Оперкент [29]. Їх дослідження дозволяють зрозуміти основи функціонування систем Інтернет-аквізиції в зарубіжних країнах, що характеризуються унікальними історичними чинниками та рівнем загального розвитку фінансових послуг, що надаються в нематеріальній формі за допомогою різноманітних електронних та мережевих систем.

Огляд систем Інтернет-страхування зарубіжних країн, що провели вчені-резиденти, дозволяє прослідкувати закономірності функціонування систем інтернет-

аквізиції, що склалися під дією статистичних та політико-історичних чинників. Американські вчені вважають за необхідне включати системи захисту даних в уже створені системи Інтернет-взаємодії, тобто на перших етапах розвитку системи захист даних не передбачається, а його імплементація проходить уже на наступних етапах функціонування. Західноєвропейські вчені, на основі дослідження досвіду США, розробили власний підхід до моделювання системи інтернет аквізиції. Вчені східної Європи сконцентровані на дослідженні теоретичних відомостей про реалізацію систем Інтернет-страхування та виокремленні зарубіжного досвіду.

Значна частина наукових доробків агрегує дані щодо реалій окремо взятої країни, тому існує потреба та можливість поглиблення наукових результатів з обраної тематики.

Методологія дослідження. Розповсюдження страхового захисту через мережу Інтернет – одна із новітніх форм аквізиційної діяльності страхових компаній на українському ринку, що стає все більш вагомим частинною стратегією страховиків через значне перенасичення класичних каналів збуту. Створення та розробка нових механізмів взаємодії з клієнтами дозволяє значно підвищити рентабельність та зручність страхової аквізиції. Страховий репозиторій є однією із основних альтернатив класичного Інтернет-страхування. З метою комплексного дослідження новостворюваного інституту страхового ринку необхідно звернутися до вивчення існуючої нормативно-правової бази та на її основі розробити законодавче поле, що б врегулювало відносини з новим інститутом а всіх етапах його функціонування.

Основною передумовою трансформації страхового ринку на галузь, що має значну місткість високотехнологічних та прикладних розробок стало значне зростання кількості унікальних користувачів мережі Інтернет. Страхова галузь почала трансформувати бізнес процеси для підтримання відповідності сучасним ринковим викликам. Окремо слід відзначити значні зміни поведінкових патернів споживачів страхових послуг.

Страхування як фінансова послуга, що має нематеріальний характер, – об'єкт, придатний для продажу без прямого контакту між продавцем та покупцем. У першу чергу це стосується тих видів страхування, які не вимагають фізичної присутності представника страховика для оцінки майнового інтересу, що підлягає страхуванню. Отже, йдеться про види страхування з невисокими страховими преміями, фіксованими страховими тарифами та страховими виплатами [9].

Для виявлення особливостей наявної нормативної бази для існуючого інституційного забезпечення було використано методи узагальнення та аналізу. Окремі аспекти нормативно правового регулювання були розроблені в рамках використання методу ідеалізації, що дозволив охарактеризувати вимоги до функціонування нового інституту.

За допомогою методу абстрагування було використано для опису загальних схем роботи страхових репозиторіїв в рамках страхового ринку, а на основі логічного методу було розроблено вимоги до аспектів діяльності, котрі не розглядаються у чинному законодавстві.

Слід відзначити використання історичного методу для виокремлення актуальності створення страхових репозиторіїв та дослідження функціонування окремих інститутів фінансового ринку. Отримана інформація дозволила більш чітко розробити вимоги до основних позицій, пов'язаних із створенням та функціонуванням страхових репозиторіїв на страховому ринку України.

На основі проведеного дослідження було змодельовано часткову нормативну базу, що має врегулювати

діяльність страхових репозиторіїв та стати основою для подальшої розробки правового поля.

Результати. Розвиток Інтернет технологій є незаперечною віхою розвитку сучасного суспільства. Вільний доступ до широкої мережі 3G та 4G з безліччю інтелектуальних пристроїв на більш високих швидкостях означає, що споживачі мають можливість виконувати в мережі усі свої повсякденні завдання будь-де та будь-коли із все меншими втратами часу. Такі умови викликають багато дискусій щодо онлайн комерції та її зв'язку із звичайними методами розповсюдження товарів.

Повністю виключити людський фактор неможливо, проте у більшості випадків зменшення витрат часу на рутинні операції з адміністрування та обслуговування клієнтів є позитивним як для страхових компаній, так і для їх клієнтів.

Інтернет-страхування може принести значну користь як страховикам, так і страхувальникам, проте воно вимагає значних грошових витрат на організацію даного процесу. Окрім фінансових та матеріальних затрат, котрих вимагає створення та підтримання відповідної інфраструктури, страхова компанія має залучити штат висококваліфікованих спеціалістів, або провести навчання своїх [31]. В таких умовах створення окремого інституту, що б виконував усі завдання, пов'язані з випуском та обігом електронних страхових полісів, стає одним з варіантів поживлення ринку бездокументарного страхового захисту. Таким інститутом покликаний стати страховий репозиторій.

Метою створення страхового репозиторію є надання страхувальникам можливості для збереження страхових полісів у бездокументарній формі та забезпечення максимальної ефективності при аквізиційній діяльності, за рахунок швидкого і коректного внесення змін до стандартизованих умов договору, щоб задовільнити вимоги клієнтів. Використання страхового репозиторію дозволить значно знизити витрати на обслуговування договорів та зробити аквізиційний процес прозорим для клієнтів.

Кожен клієнт має свій власний кабінет, у якому зберігаються усі його електронні страхові поліси. Електронний страховий поліс – це документ, що засвідчує наявність страхової угоди у бездокументарній формі, виданий через страховий репозиторій.

Страховий репозиторій це юридична особа, створена у формі господарського товариства, що задовольняє умовам функціонування, що надає послуги з випуску, зберігання та контролю за обігом страхових полісів у бездокументарній формі.

Страховий репозиторій, як новий інститут страхової системи має бути створений у рамках чинного законодавства та акредитований Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, далі Регулятором [24]. Страховий репозиторій має діяти від імені страхувальника та зберігати усю інформацію щодо транзакцій по договору за весь термін його дії.

Страхова компанія, яка планує випускати страхові поліси у бездокументарній формі, має у встановленому порядку оформити співпрацю із страховим репозиторієм, що має відповідні дозволи від Регулятора. Всі страхові поліси, випущені страховим репозиторієм у електронній формі, мають вважатися законними та дійсними на час дії договору страхування.

Страховик має право укладати угоди із будь-якою кількістю акредитованих страхових репозиторіїв. Оскільки страховий репозиторій виступає від імені страхувальника, такий підхід може підвищити територіальну диверсифікацію страхових послуг.

Для отримання відповідних дозволів на провадження діяльності у вигляді страхового репозиторію, компанія має виконати ряд вимог та відповідати встановленим нормам. Регулятор приймає на розгляд заяву у разі якщо:

- компанія створена у формі товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю
- заявник є громадською організацією, зареєстрованою відповідно до законодавчих вимог
- юридична особа є дочірньою компанією будь-якого іншого депозитарного утворення
- компанія заснована будь-яким об'єднанням страховиків, або за їх участі
- заявник у формі акціонерного товариства, зареєстрований відповідно до законодавства України
- юридична особа у іншій організаційно-правовій формі, що отримала дозвіл від регуляторного органу.

Основним завданням такої компанії, що має бути значено у відповідних статутних документах, є діяльність у вигляді страхового репозиторію, тобто зберігання електронних полісів, випущених страховиками партнерами, та відповідно до вимог страхувальників, підтримання їх актуального стану, вносячи необхідні корективи [24].

На момент подачі заяви на реєстрацію сума чистих активів має перевищувати 350 тисяч євро за курсом НБУ на день подання. Оскільки основним видом діяльності даного інституту є робота з електронним формами різноманітних документів, основну суму активів має складати вартість обладнання та нематеріальних активів у вигляді програмного забезпечення та ноу-хау, перевищення активів над зобов'язаннями є доцільним та обґрунтованим.

Для отримання дозвілних документів заявник або його учасники мають довести власну компетентність та досвід у аналогічній або пов'язаній сферах, наявність відповідного технологічного забезпечення та можливості його використання. Окрім того заявник має довести свою фінансову та організаційну стійкість на рівні, необхідному для провадження майбутньої діяльності та виконання вимог проекту. У разі наявності конфлікту інтересів між заявником та будь-якими інститутами страхового ринку, вони мають бути врегульовані до подання реєстраційних документів.

Провадження діяльності заявника має проходити в рамках правового поля страхового ринку та не мати жодних конфліктів з регуляторними органами. Компанії, що мають прями іноземні інвестиції, не можуть бути страховими репозиторіями.

Операції з капіталом страхових репозиторіїв мають бути під пильним контролем регуляторних органів. Передача акцій, що перевищують 5% сплаченого статутного капіталу, має бути перевірена і дозволена Регулятором.

Заявник або його відповідальна особа не мають бути учасниками будь-яких судових тяжб, що пов'язані із страховою діяльністю та фінансовими махінаціями. Відповідальною особою є юридична особа, що призначена страховим репозиторієм для виконання завдань, не пов'язаних із безпосередньо зберіганням, випуском та обслуговуванням електронних полісів. Відповідальною особою може бути будь-яка юридична особа, що відповідає законодавчим нормам, а також будь-який уже зареєстрований та акредитований адміністратор НПФ [21].

У рамках регулювання конфліктних ситуацій, жодна страхова компанія не може мати істотної участі у сплаченому капіталі репозиторію. Співробітники страхових компаній, в тому числі нещодавно звільнені за будь-яких умов, не можуть займати керівних позицій заявника на отримання статусу страхового репозиторію, через наявність конфлікту інтересів.

В обов'язки регуляторного органу входить контроль за насиченням ринку страхових репозиторіїв. Якщо Регулятор вбачає перевищення максимально допустимої кількості таких інститутів, дозвільні документи не видаються. Заявник вноситься у відповідний перелік кандидатів, що отримують можливість стати страховим репозиторієм у момент, коли насиченість ринку зміниться, або Регулятор перегляне норми насиченості.

Кожен заявник вносить на рахунок Регулятора реєстраційне мито у встановленому законом розмірі. У разі відмови заявника від провадження діяльності мито не повертається.

Жодна юридична особа не має прав виступати страховим репозиторієм до отримання відповідних дозвільних документів від Регулятора та внесення у відповідний перелік акредитованих учасників страхового ринку. Право Регулятора на контроль, реєстрацію та регулювання, в рамках, що не суперечать законодавству, страхових репозиторіїв є виключним.

Дозвільні документи, видані Регулятором вимагають щорічного підтвердження. Після розгляду усіх документів Регулятор може продовжити дозвіл на провадження діяльності, призупинити дію дозволу, у разі незначних порушень, що можуть бути виправлені за встановлений строк або скасувати дозвіл на провадження репозиторної діяльності. У разі продовження дозволу, заявник сплачує щорічне мито на рахунок Регулятора.

У разі подання неповної або неправдивої інформації у заяві на отримання або продовження дозвільних документів, Регулятор не розглядає кандидатуру заявника. У разі відхилення заяви, юридична особа може отримати роз'яснення щодо причин такого рішення. Регулятор має право вимагати у заявника будь-яку додаткову інформацію, що необхідна для роз'яснення питань, що виникли при розгляді заяви. У разі необхідності, заявник має особисто прибути до регуляторного органу для вирішення суперечливих питань.

Кожна заява розглядається протягом відведеного терміну, і про будь-які рішення по ній Регулятор має сповістити заявника [24].

У разі позитивного рішення провадиться процедура перевірки відповідності заявника зазначеним вимогам. Першим етапом є "попередня згода". Після розгляду заявки та визначення прийнятності заявника для провадження репозиторної діяльності, Регулятор вимагає надання письмового підтвердження відповідності наступних вимог:

- автоматизовані системи обробки та зберігання інформації повинні бути максимально захищені від несанкціонованого втручання, зміни, знищення, розголошення та поширення записів та даних,
- мережеві інтермедіатори, що використовуються для налагодження зв'язку між страховим репозиторієм, страховиками, страхувальниками, відповідальними особами та Регулятором (за необхідності), захищені від несанкціонованого доступу,
- наявність у страхового репозиторію засобів апаратного та програмного шифрування, що дозволяють використовувати власні алгоритми захисту інформації, які не використовуються іншими учасниками ринку у будь-яких інших сферах,
- фізичний та електронний доступ до приміщень, обладнання, систем зберігання та обробки інформації, сайтів, систем резервного збереження інформації, електронних та цифрових мереж має чітко документуватися та контролюватися,
- у страхового репозиторію мають бути розроблені чіткі інструкції, котрі висвітлюють усі аспекти функціонування, взаємодії окремих підсистем, методи пе-

редачі даних та інших технологічних і бізнес-процесів, що можуть мати місце між страховим репозитарієм і страховиком, страхувальником, відповідальною особою чи Регулятором,

- страховим репозитарієм створено адекватні та достатні процедури задля забезпечення збереження цілісності та повноти збережених даних, створено умови для резервного збереження даних, що вимагає територіальної відокремленості,
- заявником розроблено процедури на випадок недбалості, помилкових дій співробітників, протиправних дій працівників, відмови у подальшому функціонування, що включають відшкодування усіх можливих збитків, нанесених страховикам та страхувальникам,
- наявні процедури підтримки постійного зв'язку між репозиторієм та страховиками, страхувальниками і Регулятором, що передбачають наявність резервних каналів зв'язку, резервного живлення та алгоритмів їх використання,
- страховий репозиторій має підтвердити можливість використання жорстких прав доступу до інформації, що обмежує кожного користувача лише тим колом даних, яке йому дозволено для перегляду або редагування,
- заявник має гарантувати, що права страхувальників, що купують електронний поліс максимально захищені [20].

Після підтвердження відповідності усім вимогам, Регулятор видає дозвільні документи, що підтверджують права заявника виступати у якості страхового репозиторію. Після повідомлення заявника про позитивне рішення, він має сплатити дозвільне мито у максимально короткі строки, відповідати усім нормам законодавства та бути готовим до провадження відповідної професійної діяльності. Регулятор має право у будь-який момент проводити фізичну перевірку відповідності страхового репозиторію та виносити рішення щодо його подальшої діяльності на основі результатів перевірки.

У разі якщо реєстраційна заява не відповідає встановленим вимогам, Регулятор має повідомити заявника про відмову у розгляді, вказавши причини. Рішення Регулятора про відмову має бути повідомлено у письмовій формі протягом 30 денного строку з моменту прийняття відповідного рішення, включаючи основні підстави для відмови [19].

Акредитований страховий репозиторій має забезпечувати адекватні та достатні внутрішні механізми моніторингу та оцінки його систем управління, процедур та захисних механізмів. Цілісність систем автоматизованого зберігання та обробки інформації має підтримуватись цілодобово та мають бути вжиті всі можливі превентивні заходи для гарантування цілісності, актуальності та захищеності від фальсифікацій даних про електронний обіг полісів. Необхідна також наявність постійного механізму резервного копіювання, що територіально та апаратно відокремлений від основних систем репозиторію.

Перевірка систем управління, процедур, технологічного забезпечення, захисних механізмів має щороку проводитись акредитованим Регулятором зовнішнім аудитором. Витрати на аудит покриває репозиторій. Результати роботи аудитора мають бути надані регуляторному органу та страховикам у 15 денний термін з моменту формування аудиторського висновку. Страховик може напряму повідомляти Регулятора про виявлені недоліки у роботі репозиторію або у висновках аудитора.

Керівник страхового репозиторію обирається та переобирається лише після узгодження його кандидатури із Регулятором. У разі якщо репозиторна діяльність провадиться дочірньою компанією, стратегічною бізнес одиницею або просто окремим підрозділом конгломе-

рату, затвердження Регулятором потребує лише безпосередній керівник репозиторію. У разі необхідності, Регулятор може самостійно назначати керівника, якщо попередні приписи не були розглянуті. Якщо Регулятор отримує від страховиків або страхувальників аргументовані претензії до будь якого із працівників репозиторію, він може їх звільнити з займаної посади.

Керівна особа має відповідати наступним вимогам:

- мати повну вищу освіту у сфері економіки, правознавства, управління або інформаційних технологій;
- пройти курси підвищення кваліфікації для відповідності професійним вимогам;
- мати не менше ніж 5-річний стаж трудової діяльності, що має включати досвід у сфері страхування або інформаційних технологій;
- не мати непогашеної або не знятої в установленому законом порядку судимості за умисні злочини, злочини у сфері господарської та службової діяльності;
- протягом останніх 5 років не бути керівником, фінансовим директором або головним бухгалтером фінансової установи, визнаної банкрутом, підданої процедурі примусової або до якої були застосовані заходи впливу з боку Регулятора;
- мати бездоганну ділову репутацію.

Ті самі вимоги висуваються до особи, що планує займати посаду керівника дочірньої компанії, стратегічної бізнес одиниці або просто окремого підрозділу конгломерату [19].

Для покращення регулювання репозиторної діяльності та дотримання законодавчих вимог до керівного складу акредитованої інституції має обов'язково входити керівник відділу корпоративного регулювання та контролю, особа що призначається репозиторієм і покликана відповідати за дотримання законодавчих норм, внутрішніх та зовнішніх інструкцій, попереджати прояви конфліктів інтересів, розглядати скарги страхувальників у вигляді найвищої внутрішньої інстанції. Така особа має негайно інформувати керівний склад репозиторію про будь-які виявлені порушення.

Страховий репозиторій у своїй діяльності має вести значний перелік документації та зберігати значні об'єми інформації, пов'язані безпосередньо з випуском, обігом та обслуговування страхових полісів у бездокументарній формі. Основними прикладами можна назвати наступні:

- список унікальних користувачів електронних полісів з відповідним унікальним ідентифікатором,
- копії електронних полісів та відомості про поліси, зконвертовані у матеріальну форму,
- інформація про час випуску електронного полісу,
- реєстр та алфавітний ієрархічний список страхувальників, їх вигодонабувачів та правонаступників,
- записи усіх інструкцій отриманих від страхувальників та надіслані їм,
- повна історія процесів урегулювання,
- будь-яка інша документація у паперовій або електронній формі, що встановлена Регулятором та може бути перевірена для підтвердження дозволу на провадження репозиторної діяльності.

Кожен страховий репозиторій має повідомити Регулятору місце, де зберігається вся документація та записи, а також де зберігаються резервні копії. Оскільки страховий репозиторій, як юридична особа, підпадає під дію інших законодавчих актів, записи та документація має зберігатися від трьох до десяти років після дати припинення діяльності або з дати випуску останнього електронного полісу.

Страховий репозиторій має вжити всіх можливих заходів для підтримання конфіденційності інформації. Дані мають зберігатися таким чином, щоб максимально

уникнути можливості маніпуляцій із записами та транзакціями. Всі ці заходи мають бути проведені та підтверджені ще до початку діяльності в якості репозиторію.

В електронній формі можуть випускатися наступні види страхових полісів:

- усі індивідуальні поліси особистого страхування, в тому числі страхування здоров'я та пенсій, що видані існуючими зареєстрованими страховими компаніями,
- усі індивідуальні поліси майнового страхування та страхування відповідальності, в тому числі групові договори страхування,
- інші види договорів страхування, визначені Регулятором у визначеному порядку.

Для використання електронного страхового полісу необхідно відкрити унікальний аккаунт у страховому репозиторії, на якому будуть зберігатися усі бездокументарні свідчення про наявність страхового захисту. Такий аккаунт має відкриватися особою, що має страхові поліси, або планує їх придбати. Аккаунт може відкриватися для неповнолітньої особи опікуном, у разі укладання на користь неповнолітньої особи договору страхування життя [17].

Відкриття аккаунту страховим репозиторієм або через його відповідальну особу передбачає прийняття ряду обов'язків та відповідальності за ідентифікацію клієнта на всіх етапах взаємодії. Страховий репозиторій має у семиденний термін проінформувати заявника про відкриття аккаунту та надати розгорнуту інформацію щодо механізмів взаємодії. Такий термін є достатнім для перевірки отриманих даних, підготовки документації, що має бути надана клієнту та для проведення усіх маніпуляцій з відкриття та верифікації страхового аккаунту. У разі якщо страховому репозиторію недостатньо інформації для реєстрації, відповідний запит на роз'яснення спірних чи недостатніх даних має бути направлений заявнику у триденний термін з моменту подання заяви.

Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" страховий репозиторій зобов'язаний на підставі поданих офіційних документів або засвідчених в установленому порядку їх копій здійснювати ідентифікацію клієнтів. Документи, що подає заявник, мають бути чинними на момент їх подання та включати всі необхідні дані для ідентифікації.

Для ідентифікації фізичної особи перевіряється прізвище, ім'я та по батькові, дату народження, номер паспорта громадянина України (або іншого документа, що посвідчує особу), дату видачі та орган, що його видав. Під час ідентифікації з'ясовують місце проживання або місце перебування фізичної особи, реєстраційний номер облікової картки платника податків або номер паспорта громадянина України, в якому проставлено відмітку органів доходів і зборів про відмову від одержання реєстраційного номера облікової картки платника податків.

При ідентифікації юридичної особи перевіряється інформація про повне найменування, місцезнаходження; з'ясовують відомості про органи управління та їх склад; дані, що ідентифікують осіб, які мають право розпоряджатися рахунками і майном; відомості про власників істотної участі в юридичній особі; відомості про кінцевих вигододержувачів юридичної особи; ідентифікаційний код згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України; реквізити банку, в якому відкрито рахунок, і номер банківського рахунку.

Для ідентифікації фізичної особи – підприємця перевіряється прізвище, ім'я та по батькові, дату народження, номер паспорта громадянина України (або іншого документа, що посвідчує особу), дату видачі та

орган, що його видав. Під час ідентифікації з'ясовують місце проживання або місце перебування фізичної особи – підприємця, реквізити банку, в якому відкрито рахунок, і номер банківського рахунку (за наявності) [18].

Подання визначених для ідентифікації документів є мінімально необхідним для відкриття аккаунту. Страховий репозиторій має зверити копії наданих документів із оригіналами до прийняття їх як доказу ідентифікації особи. При створенні аккаунту, страховий репозиторій має керуватися принципами збереження цілісності та недоторканості даних, відмовляючи у реєстрації заявникам, підтвердження особи яких викликає сумніви.

Відкриття електронного страхового аккаунту через страхову компанію може проводитись лише з дозволу та за проханням страховальника.

Страховий репозиторій відкриває аккаунт для страховальника на основі запиту страхової компанії та заяви клієнта. Усі документи, що необхідні для ідентифікації та реєстрації страховальника надаються страховою компанією, яка несе повну відповідальність за правдивість та коректність наданих відомостей. У разі недостатності даних страховий репозиторій має право звернутися до страхової компанії за уточненням необхідних відомостей:

- вибір конкретного страхового репозиторію є прерогативою страховальника, страховик має право лише давати поради щодо співпраці з певною інституцією,
- купівля електронного полісу або відкриття електронного страхового аккаунту передбачає надання клієнту повної вичерпної інформації щодо механізмів та умов взаємодії.

У разі зміни місця проживання власник електронного страхового аккаунту зобов'язаний:

- повідомити страховика або страховий репозиторій про зміну місця проживання, що має стати підставою зміни інформації у страхових полісах вказаної особи,
- страховий репозиторій може внести зміни у страхові поліси та інформацію електронного аккаунту лише після отримання відповідних підтверджуючих документів та їх перевірки,
- внесення змін у дані щодо місця проживання має бути відображено у всіх страхових полісах, що зберігаються в електронному аккаунті,
- страховий репозиторій має у триденний строк повідомити відповідні страхові компанії про внесені зміни,
- страховий репозиторій зобов'язаний повідомити страховика та страховальника про виконання запиту на внесення змін в триденний термін з моменту подачі заяви,
- у разі якщо адреса, вказана у заяві на страхування відрізняється від інформації, що вказана у електронному страховому аккаунті, страховик має ініціювати внесення відповідних змін. Страховик має самостійно зібрати та подати необхідну ідентифікаційну інформацію.

В рамках взаємодії з клієнтами страховий репозиторій має надавати наступну інформацію:

- відомості щодо даних електронного страхового аккаунту, принципів взаємодії та додаткових умов роботи зі страховим репозиторієм мають надаватися клієнту у паперовій формі,
- страховальнику має бути наданий унікальний ідентифікатор страхового аккаунту, що буде використовуватися для всіх операцій з електронними полісами,
- власнику аккаунту має надаватися повна інформація про існуючі, попередні, розірвані договори страхування,
- у разі відмови від подальшого функціонування з боку страховика чи страхового репозиторію, вся відповідальність за втрати страховальника покладаються на страхову компанію. Страховий репозиторій повинен

мати достатній запас коштів для покриття збитків клієнта, що виникли через діяльність репозиторію.

При створенні страхового аккаунту страховий репозиторій повинен призначити "уповноваженого представника":

страховий репозиторій має вимагати у особи, що відкриває електронний страховий аккаунт призначення уповноваженої особи, що матиме доступ до даних аккаунту на випадок смерті або недієздатності заявника. Страховальник має бути повідомлений про права уповноваженої особи на доступ до електронного страхового аккаунту у разі смерті або недієздатності та можливості управління страховим аккаунтом. У разі смерті уповноваженої особи, страховальник має призначити нового уповноваженого. Страховальник має бути проінформований про можливість та механізм зміни уповноваженої особи протягом терміну дії страхового аккаунту. Страховий репозиторій зобов'язаний повідомити клієнта про можливість уповноваженої особи переглядати портфель договорів, вигодонабувачів та правонаступників по договорах страхування життя, відповідно до норм законодавства. За бажанням страховальника, страховий репозиторій має повідомити особу, що була призначена уповноваженою, про вибір страховальника.

Встановлення таких нормативних вимог до нового інституту дозволить створити стабільний та функціонуючий елемент інфраструктури, що зможе замінити елементи класичного інтернет-страхування.

Висновки. Інтернет-страхування це сукупність взаємодіючих елементів, що дозволяють розповсюджувати та адмініструвати договори страхування через мережу Інтернет. Використання електронної системи взаємодії з клієнтами має ряд переваг та недоліків, які отримує компанія разом із можливістю онлайн аквізиції страхової послуги. Кожна страхова компанія має самостійно обирати для себе варіанти та механізми побудови Інтернет-страхування для підвищення конкурентних позицій та нівелювання можливих недоліків.

Створення альтернативи інтернет-страхування у класичному розумінні дозволить компаніям диверсифікувати свої ризики та обрати такий алгоритм роботи з клієнтами, при якому наявні ресурси використовуються з максимальною віддачею. Наявність альтернативи класичному Інтернет-страхуванню дозволяє значно знизити, якщо не ліквідувати бар'єри виходу на ринок електронного обігу страхових полісів.

Створення страхових репозиторіїв є значною альтернативою для ринку інтернет страхування. Функціонування нової інституції спростить для страхових компаній та клієнтів роботу з полісами у бездокументарній формі. Позитивними аспектами впровадження страхових репозиторіїв є: зниження витрат на обслуговування клієнтів; розширення територіального охоплення страховими продуктами; покращення страхової культури; створення можливості самообслуговування; зниження впливу людського фактору.

Страховий репозиторій дозволить автоматизувати обіг страхових полісів у бездокументарній формі та знизити тягар підтримки інфраструктури, що лягає на плечі страховиків при класичному Інтернет-страхуванні. Запровадження жорсткого законодавчого регулювання нової інституції дозволить створити реально діючий механізм обігу та адміністрування бездокументарних страхових полісів. Обсяги інформаційних потоків, високі вимоги до достовірності, необхідність зберігати та обробляти значні масиви електронної документації створюють передумови для функціонування окремих спеціалізованих інститутів, що матимуть власну матеріально-технічну базу та спеціалістів для ведення справи.

Дискусія. Продовження подальших досліджень у сфері Інтернет-страхування та нормативного регулювання інститутів страхового ринку, що займаються обігом, випуском та адміністрування страхових полісів в бездокументарній формі мають стосуватися обґрунтуванню доцільності створення нового інституту страхового ринку та окремих аспектів законодавчого регулювання. Слід зауважити, що Інтернет широко використовують страхові компанії для популяризації страхового бізнесу, маркетингу, укладання договорів, продажу страхових полісів. Впровадження страхових репозиторіїв дозволить зменшити витрати страхових компаній на провадження інтернет-аквізиції. Створення новітнього інституту потребує значного законодавчого регулювання та обґрунтування доцільності.

Особливої уваги вимагають питання створення статистичної бази та дослідження Інтернет-страхування та його альтернативи у вигляді функціонуючих страхових репозиторіїв, методичних рекомендацій щодо збору, обробки та застосування "великих даних" та імплементації новітніх джерел інформації страховими компаніями. Загалом ринок інтернет-продажу страхового захисту України займає досить незначну частку – менше 2%, тоді як у Великобританії – більш ніж 60%. Таке статистичне порівняння дає змогу стверджувати, що обрана галузь характеризується значною ринковою ємністю та передбачає значний подальший розвиток.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Страхова справа. – 3-тє вид., перероб. і доп. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич – К.: Т-во "Знання", КОО, 2009. – 250с.
2. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник./ В.Д. Базилевич – К.: Знання, 2008. – 1019с.
3. Залетов О.М. Страхова політика та стратегія її реформування в Україні / О.М. Залетов // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2015. №3 (168). С.31-37. DOI <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/5>
4. Ковтун І.С. Руководство пользователя ПП Форт: Полис8 / І.С. Ковтун, Д.В. Колганова, А.А. Логвіненко, В.І. Ерастов – 2013 – 130с.
5. Орлов А., Ананьев А. Во Всемирной Торговой Организации нет согласия по электронной торговле/А. Орлов, А. Ананьев //Business. – М., 2001. – № 1–2.
6. Пікус Р.В. Розвиток страхового ринку в умовах глобалізації / Р.В. Пікус // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2011. №126. С.15-18. DOI [10.17721](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2011/126-15-18)
7. Пікус Р.В. Ефективність інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні / Р.В. Пікус, Д.С. Нестерова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2015. №3 (168). С.6-12. DOI <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/1>
8. Пікус Р.В. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності / Р.В. Пікус, В.О. Заколюдак // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2015. №3 (168). С.72-80. DOI <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/11>
9. Пікус Р.В. Страхування: практикум: навч. посіб. / Р. В. Пікус, В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, О.Ф. Філонюк, Н.В. Гудима; ред.: В.Д. Базилевич; Київ: нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 607 с
10. Пікус Р.В. Теоретико-методичні основи інтеграції банківських і страхових інститутів / Р.В. Пікус // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка / Київський національ-

ний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2008. – Вип. 104. – С. 20-25. DOI [10.17721](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2008/104-20-25)

11. Приказюк Н.В. Роль Інтернету в реалізації страхових послуг/ Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2014. №156. DOI <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/156-3/9>

12. Приказюк Н.В. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні/ Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка . 2015. №3 (168) DOI <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6>

13. Про банки і банківську діяльність Закон України від 07.12.2000 № 2121-III: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

14. Про господарські товариства Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

15. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>

16. Про електронно-цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 № 852-IV: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/852-15>

17. Про електронну комерцію Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

18. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

19. Про затвердження Професійних вимог до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг від 13.07.2004 № 1590: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0955-04>

20. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>

21. Про недержавне пенсійне забезпечення Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>

22. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

23. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

24. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг Закон України від 12.07.2001 № 2664-III: Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

25. Расшивалов Д. Посередницькі послуги у страхуванні / Д. Расшивалов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – Київ, 2008. – Вип. 106. – С. 35-37. DOI [10.17721](http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2008/106-35-37)

26. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко та ін. – К.: Знання, 2010. – 532 с.

27. Insurance Industry Institute [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iii.org/stat/sandbox/>

28. Kirzner I. Competition and Entrepreneurship / Kirzner I. – Chicago, 1973. – 523 p.

29. Operkent A. Global Economy & Electronic Commerce/ A. Operkent – London: Business School Press, 1999.

30. Wall Street Journal [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://online.wsj.com/sandbox/archive/admin/>

31. Wholesale distribution of internet insurance for human use //Official Journal of the European Communities EN – L113 – 30.04.1992 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

Надійшла до редколегії 21.02.16

Н. Малик, д-р экон. наук, проф.,
В. Эрастов, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ВНЕДРЕНИЕ СТРАХОВОГО РЕПОЗИТОРИЯ КАК АЛЬТЕРНАТИВА КЛАССИЧЕСКОМУ ИНТЕРНЕТ-СТРАХОВАНИЮ: ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

В данной статье рассматривается законодательное регулирование страховых репозиторий. Изучаются основные условия и требования к созданию и функционированию нового института страхового рынка. Приведены основные требования к руководящим лицам страхового репозитория и принципы идентификации клиентов. Статья раскрывает механизм взаимодействия страховщиков и страхователей на рынке бездокументарного оборота страховых полисов за счет создания нового института, на который положены основные функции по выпуску и контролю за оборотом электронной страховой защиты.

Ключевые слова: страховые услуги; страховая компания; Интернет-страхование; Интернет-аквизиция; страховой репозиторий; бездокументарная форма полиса; электронный полис; "большие данные".

M. Malik, Doctor of Sciences (Economics), Professor,
V. Erastov, PhD Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INTRODUCTION OF INSURANCE REPOSITORY AS AN ALTERNATIVE OF INTERNET INSURANCE IN CLASSICAL MEANING: LEGISLATION ASPECTS

This paper examines the legislation and regulation of insurance repositories. The basic conditions and requirements of creating and functioning of the new insurance market institute were studied. The basic requirements for managing personal of insurance repository were noticed. The study reveals the interaction mechanism of insurers and insured at the book-entry insurance policies turnover market via creation of the new institute, which is set to issue and control electronic insurance coverage.

Keywords: Insurance services; Insurance Company; Internet insurance; insurance repository; non-documentary form of the policy; email policy; "Big data".

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 4(181): 24-29

УДК 336.332

JEL classification H72

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/181-4/4>

О. Чеберяко, д-р іст. наук, канд. екон. наук, доц.,
О. Рябоконт, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: УКРАЇНА І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Статтю присвячено визначенню основних тенденцій та проблем розвитку системи місцевих бюджетів в Україні. Проведено дослідження сутності фінансово-бюджетної децентралізації як однієї із складових процесу управління, спрямованого на зменшення залежності органів місцевого самоврядування від центрального уряду з врахуванням зарубіжного досвіду. Особливу увагу приділено розгляду місцевих бюджетів в умовах децентралізації власних та делегованих фінансових повноважень.

Ключові слова: місцеві бюджети; децентралізація; територіальна громада; місцеве самоврядування.

Вступ. В умовах глибоких ринкових трансформацій національної економіки, збройної агресії Російської Федерації ще більше актуалізується проблема розвитку адміністративно-територіальних одиниць, оскільки їх розвиток залежить від їх бюджетного потенціалу. Через систему місцевих бюджетів відбувається не лише формування і розподіл (перерозподіл) обмежених фінансових ресурсів місцевих органів влади, але і здійснюється проведення ефективної і раціональної бюджетної політики на рівні територіальних громад, регулювання темпів і пропорцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. У зв'язку з цим особливо актуальним є завдання підвищення ефективності управління соціально-економічними процесами на рівні територіальних громад та їх фінансове забезпечення на даному етапі розвитку України.

За період набуття незалежності в Україні не відбувалося модернізації системи управління державними та місцевими фінансами, незважаючи на те, що практична частина реформи з децентралізації України стартувала ще в 2008 році. Тоді було багато хороших концепцій і пройшло безліч дискусій про те, як її проводити, причому обговорення поступово перемістилося з центру в області.

Разом з тим виклики, які стоять перед Україною для забезпечення ефективного формування, розподілу та використання місцевих фінансових ресурсів, потребують нових адекватних управлінських рішень. З цього приводу у 2014 році за дуже короткий час уряд України підготував політичну законодавчу частину цього процесу і вже розробив пакет законопроектів щодо **реформування системи управління державними та місцевими фінансами на нових засадах й принципах.** Тому актуальним є вивчення досвіду стабілізації й оздоровлення місцевих фінансів країн – учасниць ЄС та формування пропозицій щодо проведення адміністративної реформи в Україні.

Огляд літератури. Розвинені країни світу вже давно підтримують тренди децентралізації владних та

фінансових повноважень, що дозволяє укріпити роль органів місцевого самоврядування в управлінні місцевими бюджетами з метою їх нарощування та відновлення. До цього питання прикута увага усіх міжнародних фінансових організацій, органів державного та регіонального управління.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування місцевих бюджетів, удосконалення фінансових відносин органів місцевого самоврядування, проведення фінансової децентралізації були і є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Бюджетну систему як найголовніший важіль співвідношення централізації та децентралізації розглянуто в положеннях, висунутих Дж. Уолісом та У. Оутсом. Питанням фіскальної децентралізації міжбюджетних відносин займалися також Ч. Тібу та Р. Масгрейв. Вагомий внесок у дослідження особливостей та проблем формування дохідної частини місцевих бюджетів в сучасних умовах зробили такі вчені як Т. Б. Войтович та І. О. Луніна, при цьому не приділяється належна увага комплексному і системному розвитку системи місцевих фінансів в умовах трансформації економіки України. Проблемам формування місцевих бюджетів присвячено також праці О. О. Якубовської та М. С. Вітренко. Визначенню ролі місцевих бюджетів та їх взаємодії з Державним бюджетом, ефективності реалізації реформи бюджетної системи на центральному та місцевому рівнях присвячено багато досліджень відомих учених, таких як О. Д. Василюк, І. О. Лютого, К. В. Павлюк, О. П. Кириленко, хоча досить мало уваги приділено розробці комплексних і взаємопов'язаних заходів щодо підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади. Розвиток теоретичних підходів до фіскальної децентралізації в сучасних умовах відображені в працях В. І. Кравченка, Н. В. Кузьмінчук та інших. Разом з тим, у науковій фінансовій літературі недостатньо висвітлені питання щодо методичних підходів оцінювання ролі місцевих бюджетів у забезпеченні економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Більшої уваги потребу-